

SÍDLIŠTĚ V OSNICI (OKR. PRAHA-ZÁPAD) A HALŠTATSKÉ OSÍDLENÍ POVODÍ HORNÍHO BOTIČE

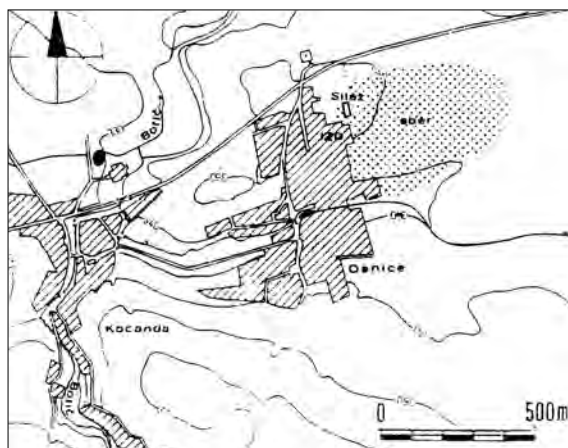
Michal Lutovský – Jiří Bernat – Vladimír Čtverák

ÚVOD

Hlavním předmětem předkládané studie je publikace výsledků záchranného výzkumu halštatského sídliště v Osnici (okr. Praha-západ). Zjištění skutečnosti jsme se zároveň pokusili zasadit do širšího rámce soudobého osídlení jak v blízkém okolí, tak v celém povodí horního Botiče ležícím na Uhříněveské plošině (jihovýchodní část Říčanské plošiny, která je podcelkem Pražské plošiny). Jedná se o plochou pahorkatinu na proterozoických břidlicích a drobách s vložkami slepenců. Slabě rozčleněný erozně denudační reliéf se vyznačuje rozsáhlými neogenními zarovnanými povrchy a sprašovými pokryvy a závějemí. Na jihozápadě je Uhříněveská plošina protkána mělkými a středně hlubokými údolními (Demek 1987, 526), jimiž protéká řada drobných vodotečí, které jsou přítoky Botiče, nejdelšího vodního toku plošiny (Vlček 1984, 66), nebo si razí vlastní cestu do Vltavy. Část halštatských lokalit na horním Botiči ležících na současném území Prahy byla publikována poměrně nedávno (Čtverák 2005) a v předkládané práci je znovu použita k charakterizování osídlení celého povodí, část v době práce na citované publikaci byla ještě neznámá, nebo zde probíhaly výzkumy ÚAPPSC pod vedením Tomáše Polišenského (Trefný – Polišenský 2008). Publikováním halštatských lokalit a nálezů v povodí horního Botiče ležících na území Středočeského kraje se snažíme doplnit poznatky, které máme v současné době k dispozici o důležitém pravěkém komunikačním a sídelním území jižně od hlavního města, jež do těchto míst poměrně rychle expanduje. Postupně budou zpracovány další výzkumy provedené v posledních dvaceti letech v povodí toků na území Uhříněveské plošiny západně od povodí Botiče. Jedná se o kumulaci halštatských lokalit většinou více časových horizontů a stupňů od Ha C do LT A na horním toku a přítocích Břežanského potoka a osídlení horního toku Záhořanského potoka, o nichž byla zatím podána jen stručná informace (Čtverák 1999). Ze všech zde uvedených lokalit byl dosud podrobně zpracován výzkum v trase vodovodu Dolní Břežany–Lhota (Bernat – Čtverák 2008). Od té doby pokračovaly výzkumy sledovaného období především v intravilánu Dolních Břežan a na nových těžebních plochách cihelny Dolní Jirčany.

HALŠTATSKÉ OSÍDLENÍ KATASTRÁLNÍHO ÚZEMÍ OSNICE

Na katastru obce byly zachyceny tři polohy s halštatským osídlením. Jsou očíslovány od nejdříve zkoumaných objektů až po současnost. Je nutné konstatovat, že rozsáhlými terénními pracemi, především při výstavbě inženýrských sítí pro novou zástavbu i výstavbou rodinných domů, byly odkryty velké plochy bez archeologických situací (Čtverák 2001; 2004). Tento poznatek zatím spíše vyvrací předpoklad, že halštatské osídlení a pohřebiště pokračují směrem ke hřbitovu (Bouzek 1958), zohledněný při

Obr. 1. Osnice, okr. Praha-západ. Známé rozložení pravěkého osídlení na pravobřeží katastru obce, poloha Osnice 1. Výzkumy a sběry – podle Křečková 1990

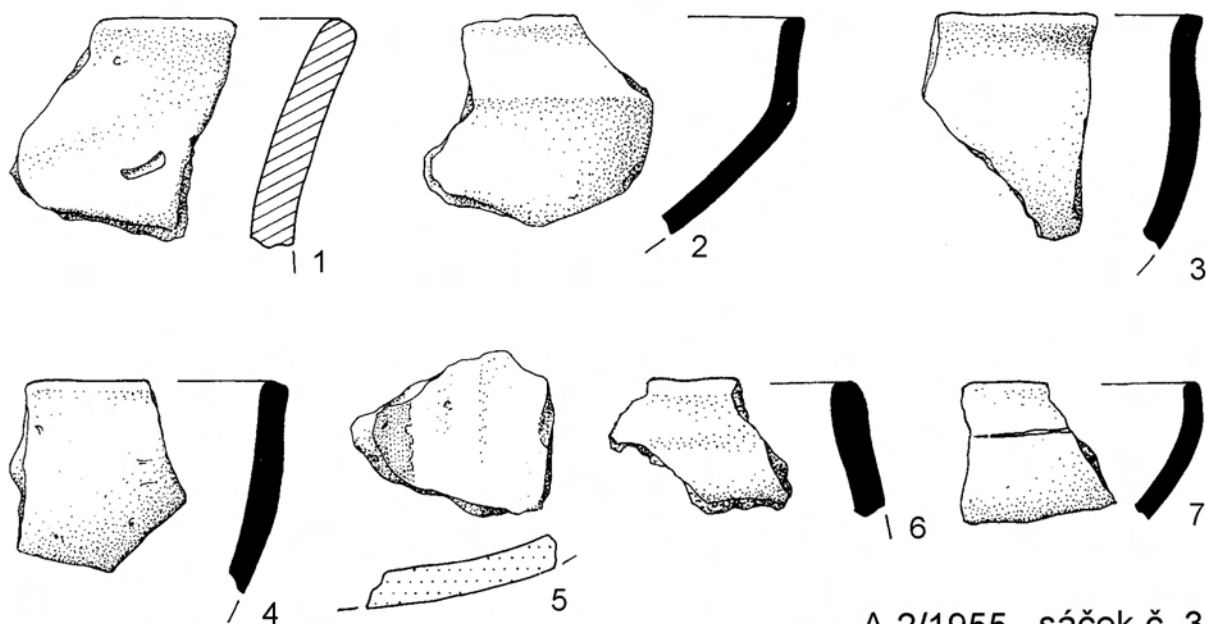
publikaci halštatského období v okolí hradiště Závist (Čtverák 1999, 106). Nová zjištění či potvrzení známých archeologických situací na katastru Osnice postupně přináší probíhající rozsáhlý výzkum v jižní části trasy dálničního obchvatu kolem Prahy.

Osnice 1

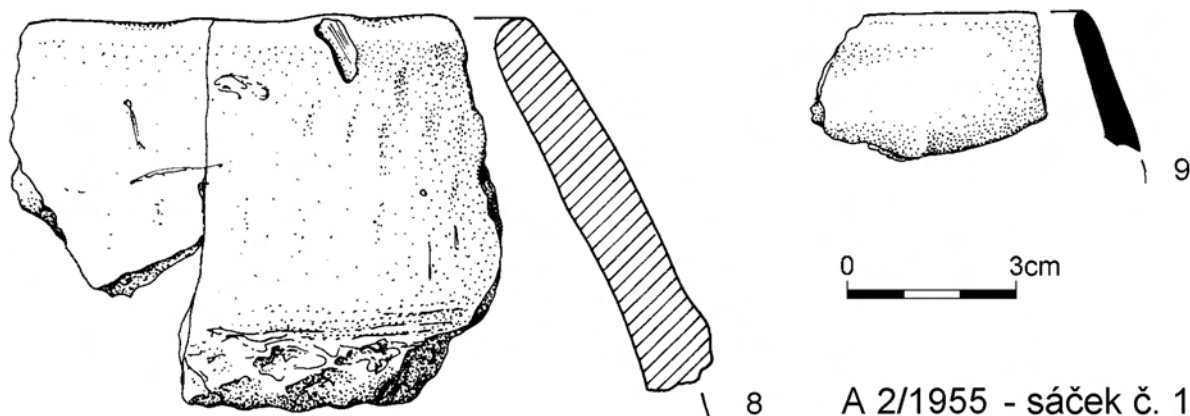
Souřadnice prostoru vepřína, kde proběhl výzkum v roce 1955 (Bouzek 1958, 119), jsou 49°58'18,29" severní šířky, 14°34'77,77" východní délky, nadmořská výška dosahuje 344 metrů.

Výzkum v prostoru silážních plat (neolitické osídlení – Křečková 1990) určují souřadnice 49°58'27,79" severní šířky, 14°34'77,77" východní délky a výška 350 metrů nad mořem (obr. 1; 3 dole:A). V prostoru areálu JZD byly identifikovány slabě glejové hnědozemě na podloží jílovitohlinité spraše (Čečetka 1962, 48).

Nejstarší informace o pravěkém osídlení na katastru obce pochází z 50. let minulého století. Při různých stavebních pracích mezi dvorem JZD a novým hřbitovem byly porušovány pravěké objekty. Ohlá-

A 2/1955 - sáček č. 3

A 2/1955 - sáček č. 1

Obr. 2. Osnice 1. Záchraný výzkum 1955. Výběr nálezů: 1–7 – jáma 1; 8–9 – sběr z průkopu

šeny byly až nálezy učiněné v průkopu kanálu z vepřince. Záchranný průzkum podniklo v prosinci 1955 tehdejší pravěké oddělení Muzea hlavního města Prahy. Průkop porušil dvě jámy. Výsledky výzkumu shrnul jeho autor následovně: „Sběr z obou jam i předem sebraný materiál náleží vesměs bylanské kultuře. Střepty jsou značně otřelé a korodované; jemnější patří talířkovitým i vyšším miskám a snad koflíkům, hrubší pocházejí z baňatých hrnců s přesekávanými lištami a hrubě vyhlazeným hrdlem a ze zásobnic zdrsňeného i slabě až silněji (jáma 2) prstovaného povrchu. Většina materiálu (střepty, zvířecí kosti, uhlíky) pochází z jámy 1. Sídliště je patrně dosti rozsáhlé, pohřebiště se snad nachází v místech nového hřbitova, kde byly prý nalézány popelnice“ (Bouzek 1958).

V souvislosti se zpracováním lokality Osnice 2 se díky laskavosti Mirky Šmolíkové z Muzea hl. m. Prahy podařilo prostudovat nálezový fond z výše uvedeného výzkumu. Dokumentace k objektům nebyla k dispozici.

Objekt 1

Soubor s označením Jáma 1 obsahoval celkem 53 zlomků keramiky, 2 kameny, 2 kosti a 8 ks mazanice.

Popis nálezů: keramika – 1 zlomek okraje pravděpodobně amforovitě zásobnice (obr. 2:1); 1 zl. misky s měkkým lohem a vzhůru vytaženým, mírně rozevřeným okrajem (obr. 2:2); 1 zl. okraje hlubší mísy s mírně rozevřeným okrajem (obr. 2:3); 1 zl. misky se vzhůru vytaženým, mírně rozevřeným okrajem (obr. 2:4); 1 zl. z blízkosti dna mísy s náznakem povrchové úpravy, v keramické hmotě drobné kousky tuhy (obr. 2:5); 1 zl. okraje pravděpodobně terinovitěho tvaru (obr. 2:6); 1 zl. misky se vzhůru vytaženým okrajem (obr. 2:7).

Datování: Ha C.

Objekt 2

V sáčku označeném Jáma 2 byly uloženy pouze zlomky keramiky knovízské kultury stupně Ha A.

Průkop

Sáček s keramikou z průkopu obsahuje, vedle zlomků vypíchané keramiky a keramiky knovízské, také následující halštatskou keramiku.

Popis nálezů: 1 zlomek okraje (slepeno) soudkovitého tvaru 11 210 (obr. 2:8); 1 zl. plynule zataženého a dovnitř šikmo vklopeného okraje mísy – tvar 32 210 (obr. 2:9).

Datování: Ha D–Ha D2–3.

Osnice 2

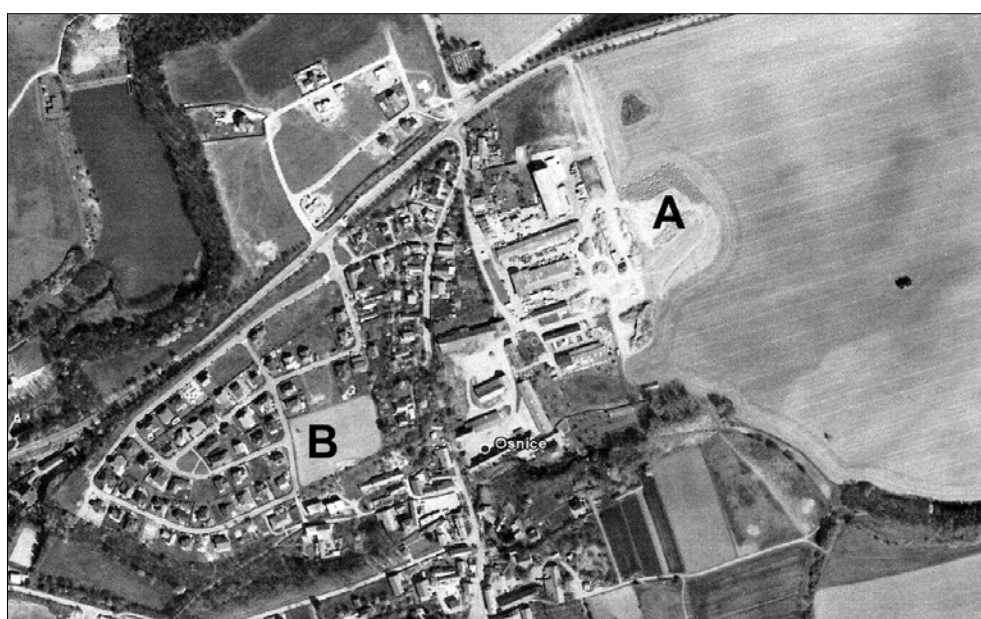
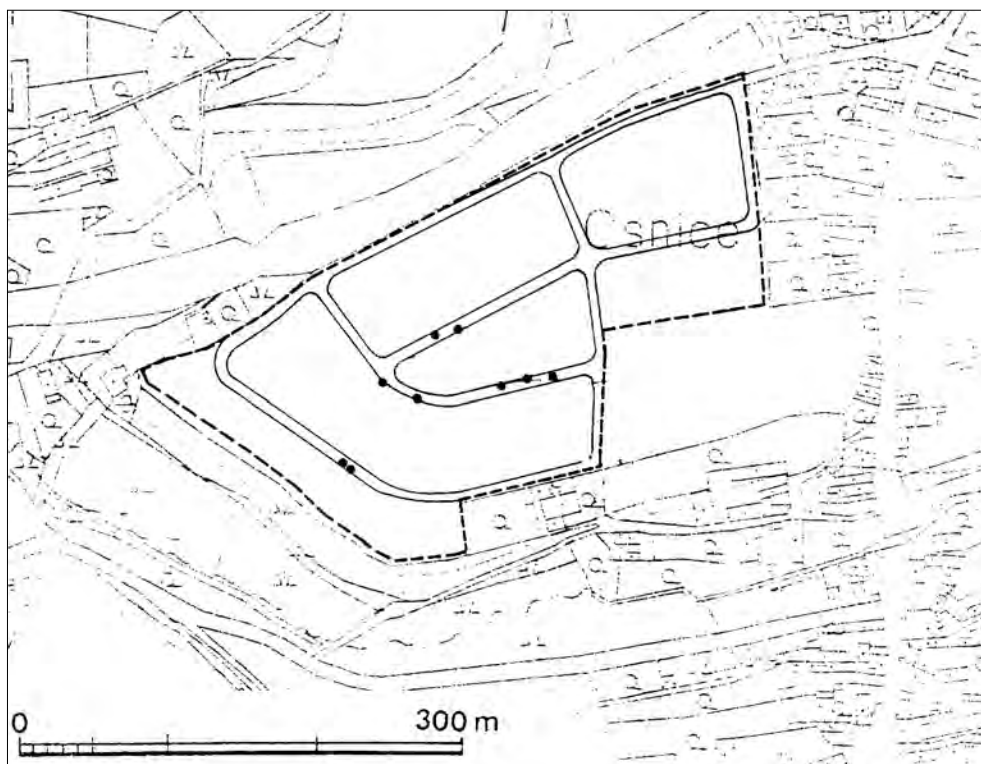
Lokalita je situována na výspě vytvořené oderodovanými břidlicemi a činností Botiče. Převýšení polohy nad soutokem potoka a Botiče dosahuje zhruba 20 m. Podloží je tvořeno prvohorními břidlicemi a prachovci. Na nich jsou uloženy váté würmské písky. Půdní pokryv je tvořen arenosoly (Macoun 1984; Tomášek 1984). Souřadnice – 49°58'16,34" severní šířky, 14°34'77,77" východní délky, nadmořská výška mírně k západu klesající plošiny se pohybuje mezi 350 a 340 m (obr. 3).

První informace o pravěkém osídlení v poloze jižně od silnice Kocanda–Osnice, obtékané pravostranným bezejmenným přítokem Botiče, do kterého se pod ostrožnou vlévá, byly získány při systematickém povrchovém průzkumu okolí Závisti. Sběrem byly nalezeny atypické zlomky pravěké keramiky blíže neurčitelné kultury (Chytráček 1985; 1987, 143). Právě v této poloze došlo k zemním zásahům při stavbě komunikací a inženýrských sítí na parcele 294/1 (ZM 12-42-14, 175:320 mm). Pod vedením Michala Lutovského z ÚAPPSC zde byl v zimních měsících na přelomu let 1998 a 1999 proveden záchranný výzkum v prostoru budovaných komunikací v místech plánované zástavby rodinnými domy (Lutovský 2000; 2001, 144). Zhruba v jihozápadním kvadrantu stavbou zasažené plochy byly zachyceny stopy po osídlení ze starší doby železné v podobě deseti objektů (obr. 3 nahoře; 4). Přestože mechanická skrývka před zahájením výzkumu nezasáhla (vyjma nepříliš mocné vrstvy ornice) nijak výrazně nadložní vrstvy, ze všech zjištěných objektů se dochovaly pouze mělce zapuštěné spodní části, což lze nejspíše vysvětlit silnou erozní činností.

Při determinaci objektů bylo, podle možností zachování, použito typologického popisu sídlištních objektů z lokality Radovesice (Waldhauser 1979; 1993, Abb. 12) a jeho pozdější úpravy (Waldhauser 2001, 57), případně byla radovesická typologie modifikovaná na variantu pro sídlištní objekty v Jenštejně (Dreslerová 1995, 4–5). Při určení typů a variant keramiky, včetně popisu případného dekoru, bylo využito popisného systému vypracovaného pro keramiku z blízké lokality Praha-Zbraslav (Chytráček – Bernat 2000, 285–292). Jedná se o upravený popisný systém keramiky pozdně halštatského období vypracovaný na nálezech zachycených na středočeské lokalitě Jenštejn, okr. Praha-východ (Dreslerová 1995).

Objekt 1

Spodní část sídlištního objektu oválného tvaru, o rozměrech 144×94 cm, dochovaná hloubka 20 cm. Vanovité dno. Typ: 615 – oválná jáma. Celý prozkoumaný objekt obsahoval jednolitou šedohnědou výplň s drobnými uhlíky a zrnky

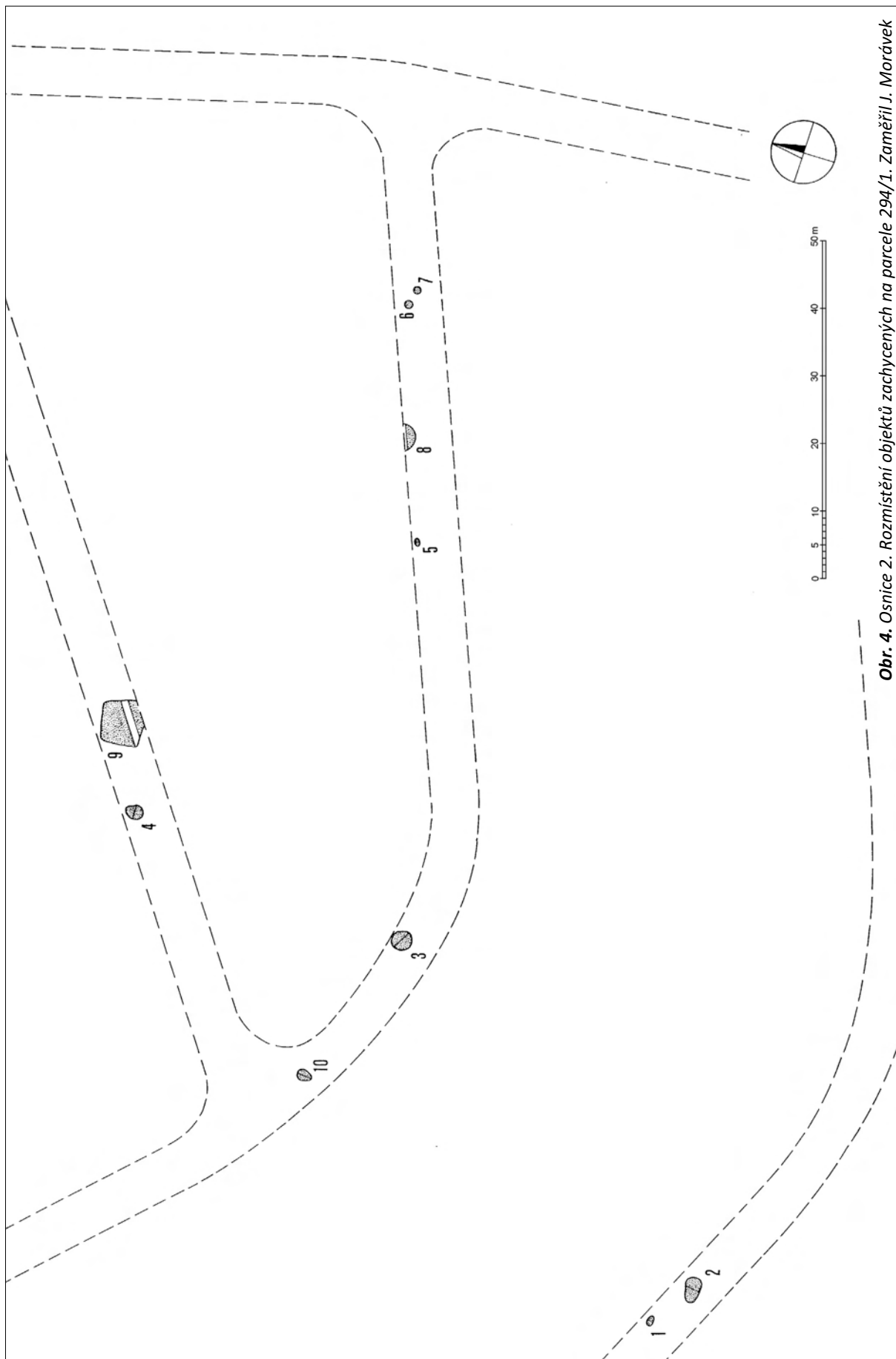

Obr. 3. Osnice 2. Nahoře prostor záchranného výzkumu na parcele 294/1 a objekty zachycené v trase budovaných komunikací. Dole současná zástavba a halštatské polohy Osnice 1 (A) a Osnice 2 (B). Pohled z výšky 1 460 m, zdroj: Google Earth

mazanice (obr. 5). Bylo vyzdvihnuto 6 zlomků keramiky, z nich dva tuhé, a část hliněného předmětu s důlkem. Př. č. 1/99-1.

Popis nálezů: keramika – 2 zl. okraje hrdla (slepeno) silnostěnné tuhé zásobnice (obr. 7:1), slabě vykloněný okraj s \varnothing ústí 320 mm je mírně zesílený, šikmo seříznutá vnější hrana, pod vyšším hrdlem obíhá plastická, klasovitě promačkávaná lišta (tvar 21 320–21 330, dekor 906); 1 zl. stěny (podle technologie snad z téže nádoby) člení v nestejných odstupech svislé mělké rýhy (obr. 7:2), datace: Ha D2–3–LT A; 1 zl. větší nádoby, vnitřek hlazený se stopami tuhování a leštění; 1 zl. dna, \varnothing podstavy 150 mm a stěny velké nádoby s nerovným zvlněným, ale hlazeným povrchem; 1 zl. stěny s hlazeným povrchem; 1 zl. silnější stěny (7 mm) na vnější straně s trhlinami vzniklými silným přepálením, vnitřní strana s částí dna, pravděpodobně technická keramika – tyglík o \varnothing cca 40 mm (obr. 7:3). Datace: Ha D.

Datování objektu: Ha D2–3–LT A.

Obr. 4. Osnice 2. Rozmístění objektů zachycených na parcele 294/1. Zaměřil J. Morávek

Objekt 2

Spodní část sídlištního objektu, původně patrně obdélného tvaru. Zachovaná délka 3, 5 m a šířka 2 m. Silně poškozen orbou a erozí. V nejhlubším místě dochováno jen 10 cm výplně, která směrem po svahu vyklíňovala do ztracena. Typ: 200 – zahlobená stavba. Vzhledem k erozi blíže nespecifikovaná. Zkoumaná východní polovina měla jednolitou šedohnědou výplň s drobnými uhlíky a zrnky mazanice (obr. 5). Vyzdviženo – 2 zlomky mazanice (30 g) a 50 zlomků keramiky. Př. č. 1/99-2.

Popis nálezů: keramika – 1 zl. rovně nasazeného, nepatrně prohnutého a dovnitř šikmo seříznutého okraje misky – tvar 32 120 (obr. 8:1), maximální průměr misky je při jejím okraji, \varnothing ústí 130 mm; 1 zl. slabě zataženého a dovnitř šikmo seříznutého okraje mísy – tvar 32 210 (obr. 7:5), největší šířky dosahuje mísa těsně pod okrajem; 1 zl. mísy se slabě zataženým úzkým okrajem s plynule zaoblenou výdutí – tvar 32 210; povrch většinou otřelý, původně hlazený (obr. 9:2); 1 zl. mírně ovaleného okraje, \varnothing ústí 160 mm, hrubší hrncovitě nádoby (obr. 7:4), datace: Ha D; 1 zl. výrazně vklopeného a dovnitř šikmo seříznutého okraje hrnce se slabě prožlabeným nižším hrdlem – tvar 11 230, těsně nad maximální výdutí obíhá tělo horizontální řada prstových důlků – dekor 401, zvlněný povrch hrnce stěny je hladký (obr. 9:1); 1 zl. na vnější straně zesíleného a vodorovně seříznutého okraje, tvar hrnce 11 320–11 330, \varnothing ústí 160 mm. Pod mírně prožlabeným hrdlem a nad max. výdutí stěny obíhá plastická, klasovitě promačkávaná lišta – dekor 909; 1 zl. hrubé stěny se zvlněným a nepravidelně v různých směrech mělce prstovaným vnějším povrchem – podle materiálu patrně ze stejného hrnce (obr. 8:3); 1 zl. okraje a 1 zl. stěny patrně jednoho hrnce, okraj o \varnothing ústí 160 mm je na vnější straně zesílený, vodorovně seříznutý, slabě prohnutý, hlazené hrdlo odděluje horizontální promačkávaná lišta od zvlněného, ale hladkého povrchu těla nádoby (obr. 8:2); 1 zl. okraje a 4 zl. hrdla a stěn (slepeno) hrnce – tvaru 11 320, rovně seříznutý a vykloněný okraj přechází přes nižší prožlabené hrdlo v širší plec těla nádoby, výraznější lom stěny člení v úrovni maximální výdutě horizontální řada nehtových dvojrýpů – dekor 402, vnější i vnitřní povrch je hlazený, keramická hmota obsahuje malou příměs hrudek tuhy (obr. 7:8), datace: Ha D2–3–LTA; 1 zl. stěny hrubší nádoby uzavřeného tvaru hrnc-soudek-situla, tvarová skupina 11 000–12 000 s důlky s nehtovým vrypem v horizontální řadě nad výdutí – dekor 402, vnější povrch stěny je typicky zvlněný až mělce prstovaný v krátkých liniích, které na sebe nenavazují (obr. 7:7), datace: Ha D2–3–LT A; 1 zl. stěny hrubší nádoby uzavřeného tvaru hrnc-soudek 11 200–11 300 s horizontální řadou šikmo položených nehtových vrypů nad výdutí – dekor 409 (obr. 7:6); 2 zl. stěn, pravděpodobně z jedné větší silnostěnné nádoby s nerovným, ale oboustranně hlazeným povrchem, datace: Ha D; 3 zl. stěny, patrně z jedné velké silnostěnné tuhové zásobnice, datace: Ha D2–3–LT A; 1 zl. stěny a 1 zl. stěny s částí dna, pravděpodobně z jedné hrubší hrncovitě nádoby; 2 zl. dna, \varnothing podstavy 130 mm, a části stěny velké nádoby uzavřeného tvaru s vnějším hlazeným a vnitřním nerovným, ale přihlazovaným povrchem; 1 zl. stěny a dna hrubší, ale tenkostěnné přihlazované nádoby uzavřeného tvaru; 2 zl. stěny (slepeno) jedné jemnější tenkostěnné nádoba s hlazeným vnějším i vnitř. povrchem; 2 zl. stěny (slepeno) jiné větší nádoby s hlazeným vnitřním i vnějším povrchem; 3 zl. stěny (slepeno) hrubší přihlazované nádoby; 1 zl. stěny velké silnostěnné nádoby se stopami tuhování a leštění vnějšího povrchu, vnitřek je hlazený, datace: Ha D; 8 zl. stěn, 1 zl. dna a stěny, 2 zl. dna – podstavy 200 mm, patrně z jedné velké silnostěnné tuhové zásobnice, datace: Ha D2–3–LT A; 5 zl. stěn různých hrubších nádob, datace: Ha D.

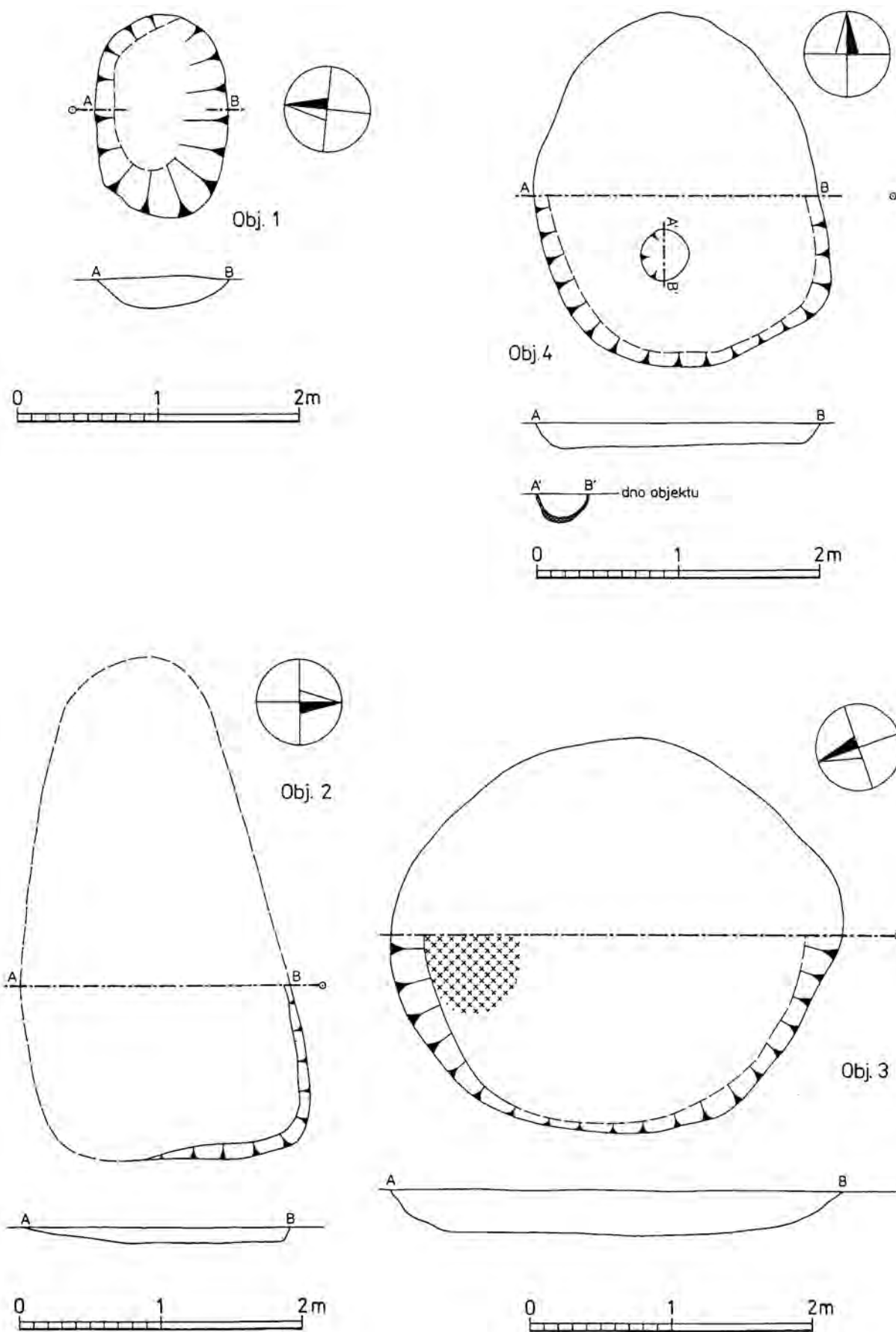
Mazanice – 1 větší omlětá hruška s dutinami po vyhořelých organických příměsích; 1 malá pevnější hruška s malým dochovaným úsekem přihlazovaného povrchu.

Datování objektu: Ha D2–3–LT A.

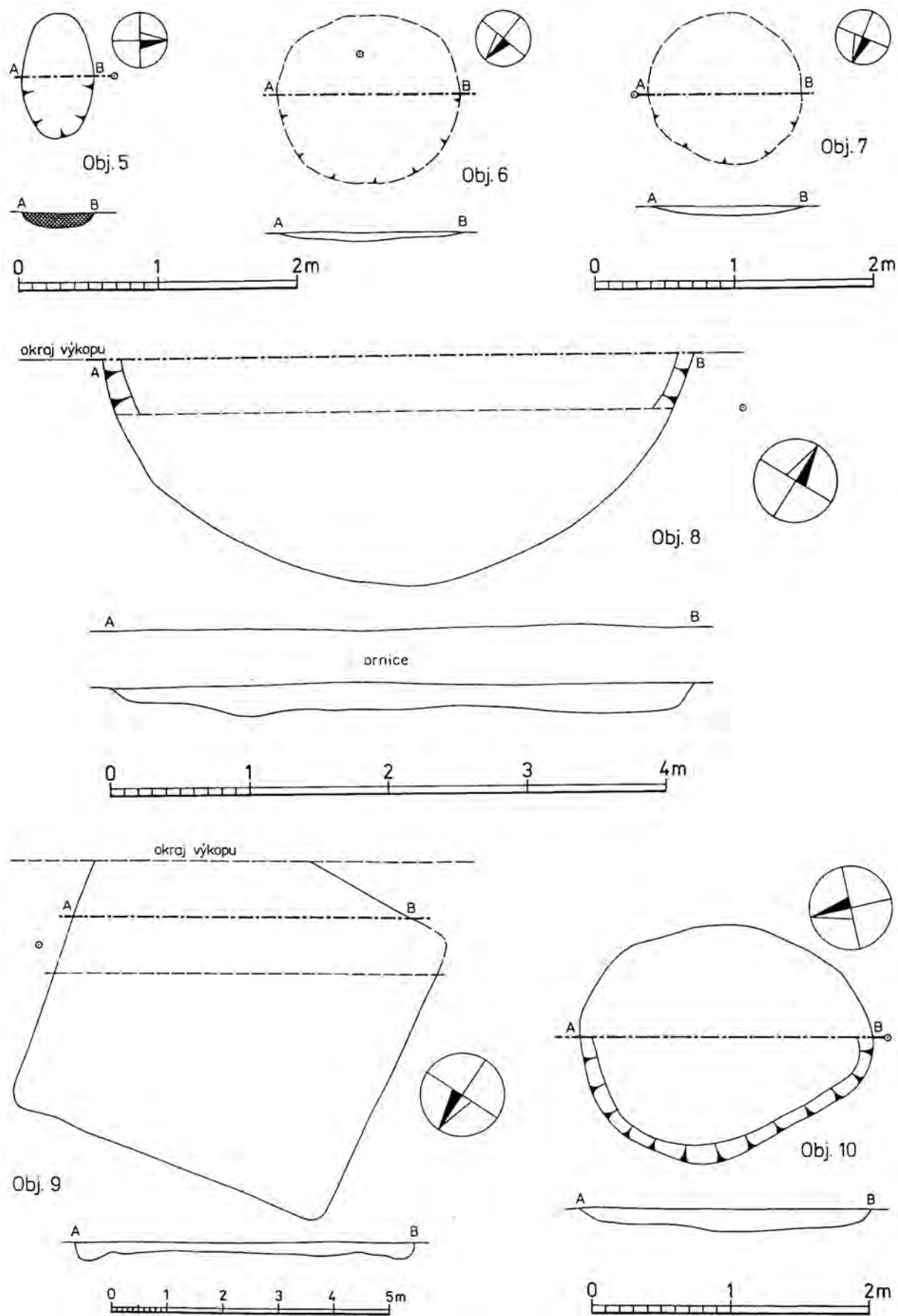
Objekt 3

Spodní část sídlištního objektu přibližně kruhového tvaru o rozměrech 3,2×2,8 m a dochované hloubce 30 cm. Ploché dno. Typ: patrně 614, ale i jiné možnosti zahlobených stanovitých staveb. Zkoumaná jižní polovina měla jednolitou šedohnědou výplň s drobnými uhlíky a zrnky mazanice. Při východním okraji byla zachycena výrazná koncentrace propálené hlíny, pravděpodobně ohniště o \varnothing přibližně 60 cm (obr. 5). Vyzdviženy 4 zlomky mazanice (120 g), 35 zlomků keramiky a velká část brouska. Př. č. 1/99-3.

Popis nálezů: keramika – 3 zl. okraje, \varnothing ústí 250 mm, 4 zl. stěn a 2 zl. dna (slepeno) mísy s oble vyklenutou stěnou, zataženým a dovnitř šikmo seříznutým okrajem – tvar 32 210, vnější i vnitřní povrch stěn se zbytky tuhování a leštění je bez výzdoby, ve dně mělce naznačený omfalos \varnothing 50 mm – dekor 951 (obr. 9:3); 1 zl. slabě zataženého okraje mísy s plynule zaoblenou výdutí – tvar 32 210, vnější povrch je hlazený, pod okrajem stopy tuhování, vnitřek je tuhovaný a leštěný (obr. 10:3); 1 zl. slabě zataženého okraje mísy s plynule klenutou výdutí – tvar 32 210, na vnějším i vnitřním povrchu stopy tuhování a leštění (obr. 10:4); 1 zl. plynule zataženého a dovnitř šikmo seříznutého okraje mísy – tvar 32 210, vnější povrch tuhovaný, vnitřní poněkud nerovný a přihlazovaný (obr. 10:2); 2 zl. stěn a malé části dna mísy s tuhovaným vnitřkem se zbytky vlešťované výzdoby – úzké a široké pásy a mřížka – dekor 735, respektive 736 (obr. 10:6); 1 zl. stěny nebo prohnutého hrdla jemné nádoby se zbytky tuhování a leštění na vnějším i vnitřním povrchu, původně patrně mísa s ostrým lomem stěny – tvar 32 130 nebo 32 230; 1 zl. stěny, patrně výdutě mísy, s hlazeným a leštěným vnějším i vnitřním povrchem; 1 zl. stěny se dvěma svislými rýhami na tuhované a leštěné vnější straně, vnitřek hladký, otřelý – dekor? (obr. 10:5); 4 zl. stěn, patrně z jedné větší nádoby, vnější povrch stěn je hlazený a leštěný, vnitřní strana jen přihlazovaná; 1 zl. větší nádoby, vnější povrch je hlazený a leštěný, vnitřní strana přihlazovaná; 1 zl. stěny s vnějším hlazeným a uvnitř hlazeným a leštěným povrchem, patrně z otevřeného mísovitého tvaru – skupina 30 000; 1 zl. okraje a 1 zl. stěny hrubě soudkovité nádoby – tvar 11 212, okraj nevýrazně a nepravidelně šikmo dovnitř seříznutý, hrdlo a stěny nerovné, nad výdutí plastická promačkávaná lišta – dekor 908–909 (obr. 10:1); 1 zl. zesíleného a mírně šikmo dovnitř seříznutého okraje hrnce – tvaru 11 230 o \varnothing ústí 160 mm, slabě prohnuté hlazené hrdlo je od hrubé a nerovné stěny odděleno lištou s řadou důlků – dekor 902, která tvoří nejširší

Obr. 5. Osnice 2. Objekty 1-4 zachycené výzkumem na parcele 294/1

Obr. 6. Osnice 2. Objekty 5–10 zachycené výzkumem na parcele 294/1

bod nádoby (obr. 9:4); 1 zl. na vnější straně mírně zesíleného a vodorovně seříznutého okraje, \emptyset ústí 170 mm, soudkovité nádoby – tvar 11 320, nízké kónické hrdlo má zvlněný přihlazovaný povrch, poměrně vysoko nad maximální výdutí leží plastická obrytá a šikmo prstovaná lišta – dekor 902/908, stěny jsou nerovné a hrubé (obr. 9:5); 6 zl. stěn různých hrubších nádob, datace: Ha D.

Mazanice – 1 zl. s četnými dutinami po vyhořelých organických příměsích a s dochovanými úseky vnějšího hrubě upraveného povrchu, na bocích klínovitého fragmentu otisky prutů (obr. 11:2); 1 drobná hruška s malým úsekem vnější strany omazu, otisky částic organické příměsi; 1 větší amorfní hruška s četnými s dutinami po částicích organické příměsi; 1 zl. s malým úsekem vnějšího vyhlazeného povrchu okrové zašedlé barvy, materiál s kamínky, bez výrazné organické příměsi (obr. 11:3).

Kámen – 1 zl. brousku. Přední a zadní strana plochá, boky zaoblené; délka 98 mm, profil 30 x 38 mm, příčně přerážený, částečně má obroušené i hrany lomné plochy, což svědčí o jeho dalším používání. Materiálem je žlutý jemnozrnný pískovec na sídliště přinesený jako surovina, polotovár nebo hotový výrobek (obr. 11:1).

Datování objektu: Ha D2-3-LT A.

Objekt 4

Spodní část sídlištního objektu nepravidelně oválného tvaru o rozměrech 2,5x2 m, dosahovala hloubky 18 cm. Zkoumaná jižní polovina měla rovné dno. Zhruba uprostřed odkryté části dna byla zachycena sloupová jáma o průměru 35 cm a hloubce 20 cm, jejíž stěny tvořila červená vrstvička mazanice. Typ: 619 – kruhovitá jáma s přístřeškem. Celý objekt měl jednolitou šedohnědou výplň s drobnými uhlíky a zrnky mazanice (obr. 5). Vyzdviženo bylo 20 zlomků keramiky. Př. č. 1/99-4.

Popis nálezů: keramika – 1 okrajový, na vnější straně šikmo seříznutý zlomek, \emptyset ústí 230 mm, s úsekem vysokého prohnutého hrdla s hlazeným povrchem (obr. 12:1); 1 zl. slabě vklopeného a mírně šikmo dovnitř seříznutého okraje hrubší, patrně soudkovité nádoby – tvar 11 210, se zbytkem horizontální plastické lišty – pravděpodobně dekor řady 902 (obr. 12:3); 1 zl. mírně zesíleného a vodorovně seříznutého okraje a části stěny hrnce – tvar 11 320 s horizontální řadou nehtových vrypů nad výdutí – dekor 409, povrch přihlazovaný (obr. 12:2); 1 zl. stěny a dna, \emptyset podstavky cca 90 mm, 3 zl. stěny a 1 zl. stěny s horizontální řadou nehtových vrypů – dekor 409. Podle technologie všech pět zlomků pochází patrně z jedné hrubší hrncovité nádoby typu 11 200-11 300 s přihlazovaným povrchem (obr. 11:4); 1 zl. stěny s částí dna, \emptyset podstavky 100 mm a 1 zl. stěny pravděpodobně z téže větší hrncovité nádoby; 2 zl. přihlazovaných stěn, pravděpodobně z jedné nádoby; 2 zl. stěn různých jemnějších tenkostěnných nádob (patrně z misek); 6 zl. stěn z různých hrubších nádob – uzavřených, hrncovitých tvarů, datace: Ha D.

Datování objektu: Ha D2.

Objekt 5

Spodní část sídlištního objektu, snad dno pece či jiného podobného zařízení. Typ: 900 – pece. Zkoumaná východní polovina. Šlo o oválný mělký objekt o rozměrech 90x50 cm a hloubce 10 cm, celý vyplněný pouze do červena propálenou hlínou (obr. 6). Vyzdviženo 7 zlomků mazanice (140 g). Př. č. 1/99-5.

Popis nálezů: mazanice – 1 větší zl. (obr. 12:5) a 1 menší zl. klínovitého výmazu spáry s dochovanými úseky otisků dvou přiléhajících kusů silné dřevěné kulatiny, v mazanici četné dutiny po vyhořelé organické příměsi; 2 ploché zl. omazů s doch. úseky hrubě upravené vnější strany a otisky silných štípaných dřev (obr. 12:4,6); 3 amorfní fragmenty s četnými dutinkami po vyhořelé organické příměsi.

Objekt 6

Nevýrazná spodní část sídlištního objektu kruhového tvaru o průměru 130 cm. Byl dochován jako nevýrazně ohraničená vrstvička o mocnosti maximálně 6 cm. Typ: 614 – kruhovitá jáma. Od okolního terénu se odlišoval šedohnědou výplní s drobnými uhlíky a zrnky mazanice (obr. 6). Z objektu vyzdviženy 2 zlomky keramiky. Př. č. 1/99-6.

Popis nálezů: keramika – 2 zl. stěny (slepeno) jedné větší hrncovité nádoby – skupina tvarů 11 200-11 300, povrch těla se vyznačuje typickým zpracováním – celá plocha je nepravidelně mělce prstovaná, vnitřek přihlazený (obr. 12:7).

Datace objektu: Ha D2-3-LT A.

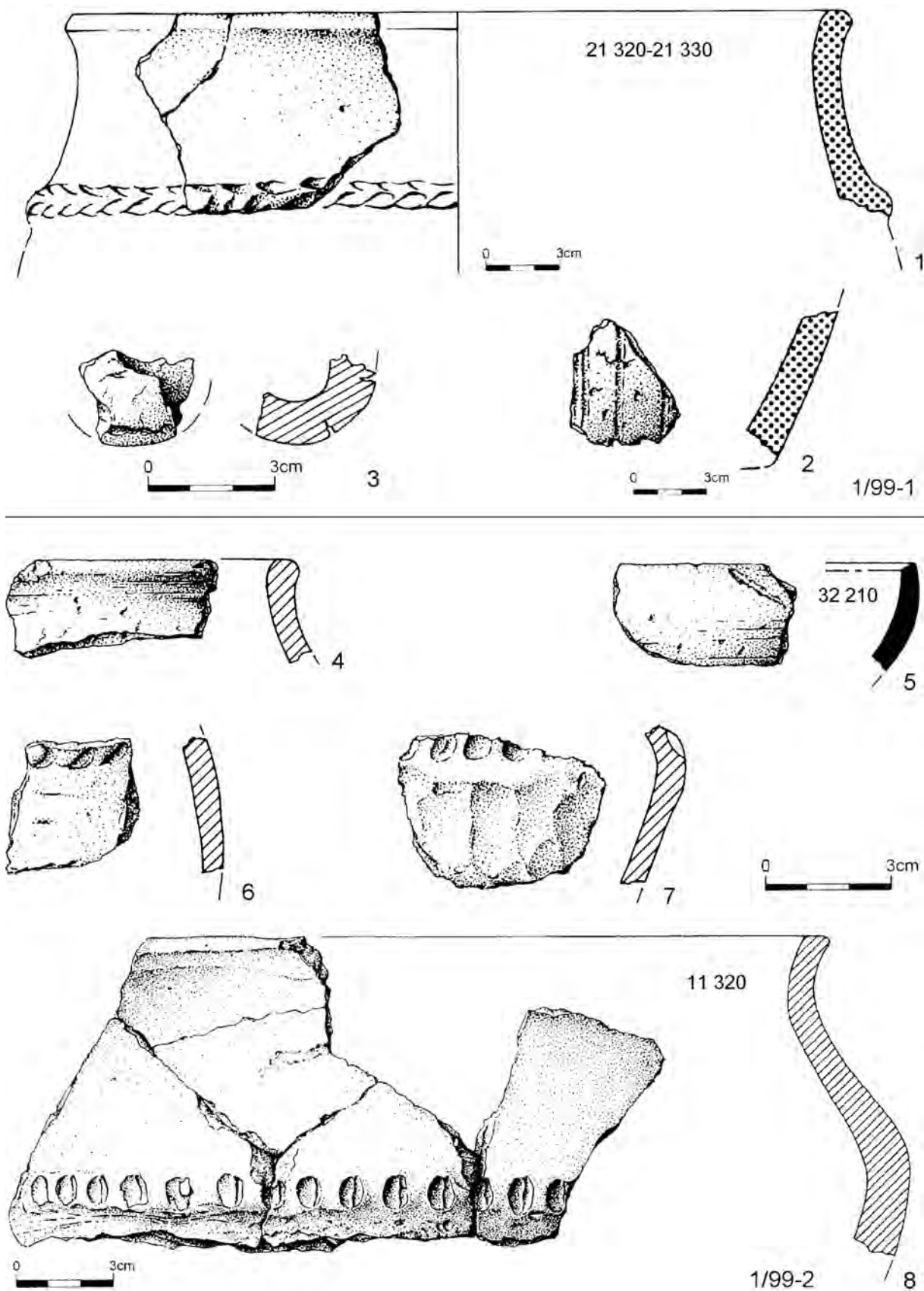
Objekt 7

Mělká spodní část sídlištního objektu kruhového tvaru o průměru 110 cm. Byl dochován jako nevýrazně ohraničená vrstvička o mocnosti maximálně 6 cm. Typ: 614 – kruhovitá jáma. Od okolního terénu se odlišoval šedohnědou výplní s drobnými uhlíky a zrnky mazanice (obr. 6). Z objektu vyzdviženy 2 zlomky mazanice (40 g). Př. č. 1/99-7.

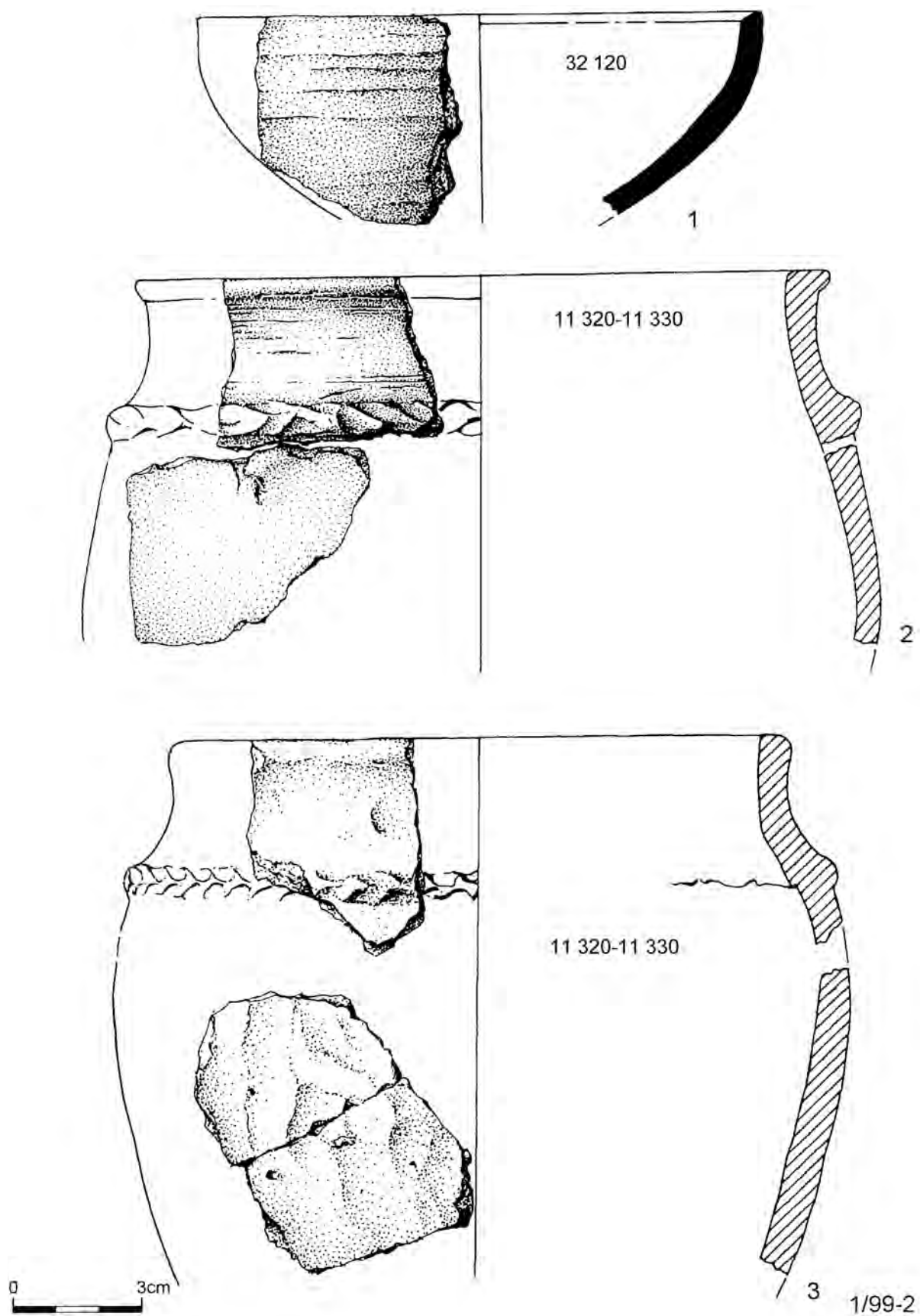
Popis nálezů: mazanice – 1 omletý klínovitý zl. výmazu s dochovanými úseky vnějšího přihlazeného povrchu a zaobleného povrchu silné kulatiny. V materiálu hojně otisky organické příměsi (obr. 12:8); 1 amorfní fragment s četnými dutinami po vyhořelých částech organické příměsi.

Objekt 8

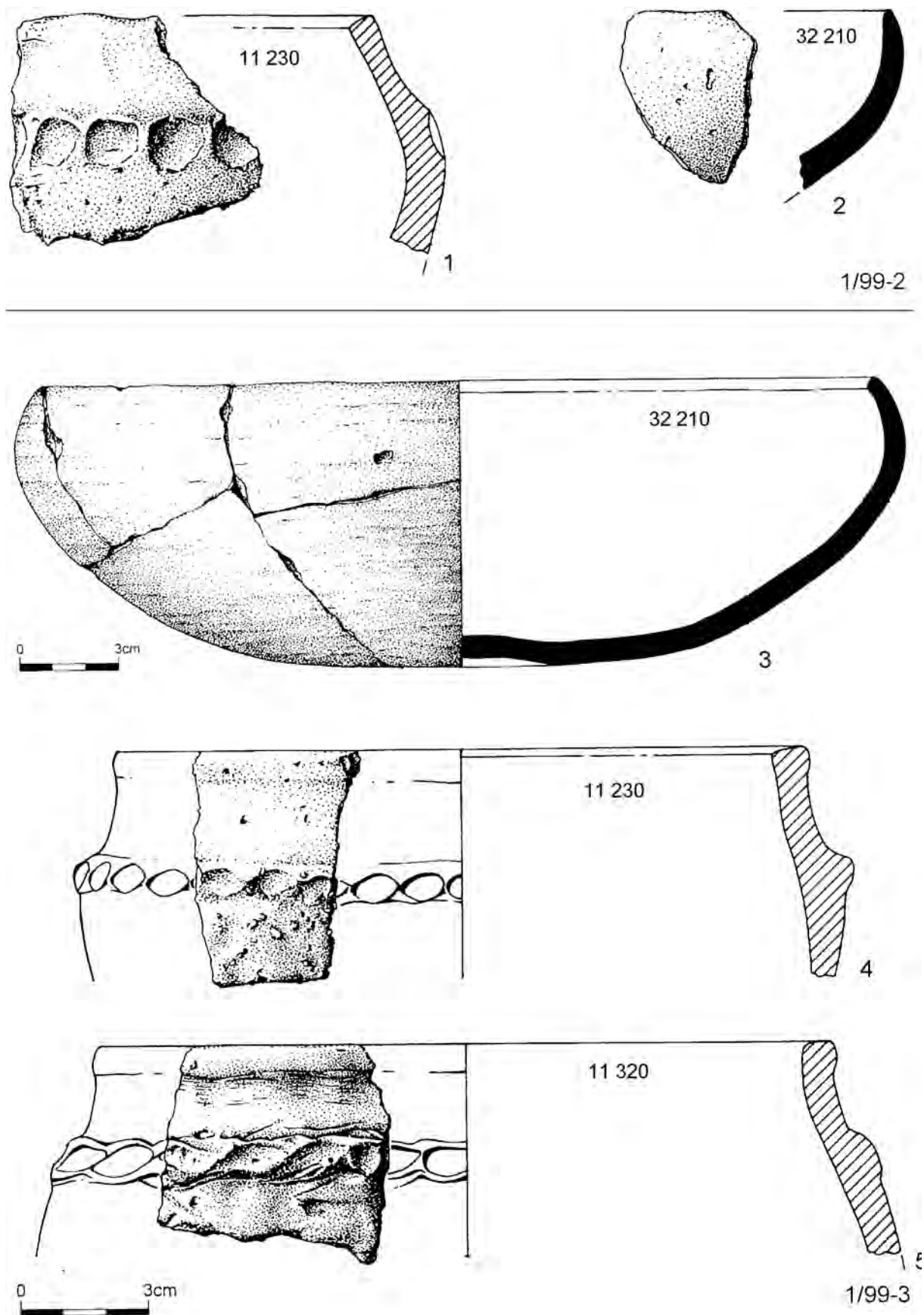
Spodní část rozsáhlejšího sídlištního objektu kruhového či oválného půdorysu. Do skryté plochy zasahoval jen částečně. Zkoumanou pouze řezem při okraji výkopu. Maximální zjištěný rozměr přesahoval 4 m. Šlo ovšem rovněž o poměrně nevýraznou spodní část o hloubce nejvýše 20 cm. Typ: pravděpodobně 200 – zahloubené stavby, patrně varianty 250 či 235. Shodně s převážnou většinou objektů měl šedohnědou výplň s drobnými uhlíky a zrnky mazanice (obr. 6). Vyzdviženy 3 zlomky keramiky a 2 zlomky mazanice (330 g). Př. č. 1/99-8.

Obr. 7. Osnice 2. Výběr inventáře objektů: 1–3 – objekt 1; 4–8 – objekt 2

Obr. 8. Osnice 2. Výběr inventáře objektů: 1-3 – objekt 2

Obr. 9. Osnice 2. Výběr inventáře objektů: 1–2 – objekt 2; 3–5 – objekt 3

Popis nálezů: keramika – 2 zl. oboustranně zcela vyhlazených stěn se zbytky leštění, tenkostěnné střepey misek z jemného materiálu, datace: LTA; 1 otřelý zl. se zbytky hlazeného povrchu, datace: Ha D.

Mazanice – 1 masivní zl. útvaru s vrchní vyhlazenou šedavou plochou povrchu topeniště a boční kónickou ohlazenou stěnou, patrně část otevřeného topeniště vystupujícího nad povrch dna objektu (*obr. 12:9*); 1 menší amorfní zl. **Datace objektu:** LT A.

Objekt 9

Spodní část rozsáhlého sídlištního objektu, nejspíše zahloubeného domu, pravoúhlého tvaru o rozměrech 6,4×6 m. Částečně zabíhal do neskrývané plochy. Objekt byl zaregistrován poměrně pozdě, kdy byl již výrazně poškozen při pohybu těžké mechanizace. Byl proto pouze vzorkován a k dokumentaci jeho profilu byl využit až výkop pro inženýrské sítě, který jej protínal zhruba v západovýchodním směru. Objekt měl rovné dno s mírnými vyhloubeninami při stěnách a dosahoval hloubky 18 až 30 cm. Typ: 200 – zahloubená stavba. Výplň s obsahem drobných uhlíků a zrnok mazanice měla šedohnědou barvu (*obr. 6*). Vyzdviženo 5 zlomků keramiky a 2 zlomky mazanice (40 g). Př. č. 1/99-9.

Popis nálezů: keramika – 1 zl. dna velké nádoby, na vnitřním povrchu černý organický povlak, datace: Ha D; 2 zl. stěny (slepeno) tuhové nádoby s hladkým povrchem, datace: Ha D2-3-LT A; 2 zl. stěn různých hrubších nádob, datace: Ha D.

Mazanice – 1 zl. původně kruhového či oválného tvaru s dochovaným úsekem hrubě upraveného povrchu boku a vyhlazeným povrchem. Pravděpodobně vystouplá část topeniště; 1 zl. s dochovaným přihlazeným úsekem zašedlého původního povrchu.

Datace objektu: Ha D2-3-LT A.

Objekt 10

Spodní část sídlištního objektu nepravidelně oválného tvaru o rozměrech 2,1×1,7 m, dosahovala hloubky 10 až 16 cm. Typ: 615 – oválná jáma. Výplň celého objektu měla jednolitou šedohnědou výplň s drobnými uhlíky a zrnky mazanice (*obr. 6*). Vyzdvižen zlomek keramiky. Př. č. 1/99-10.

Popis nálezů: 1 zl. hrubší přihlazované stěny nádoby, materiál ostřený většími kamínky, datace: Ha D.

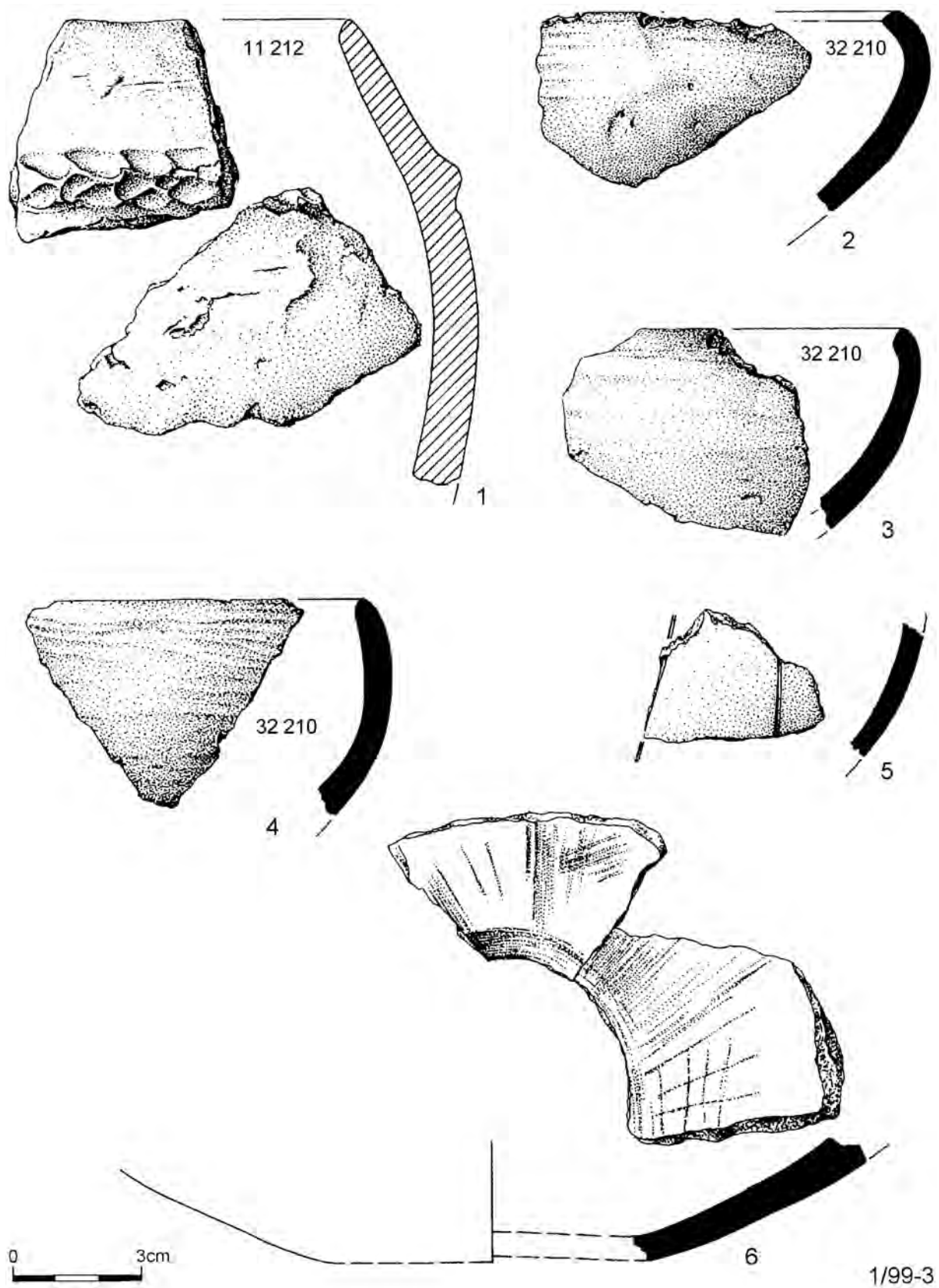
Datace objektu: Ha D.

Osnice 3

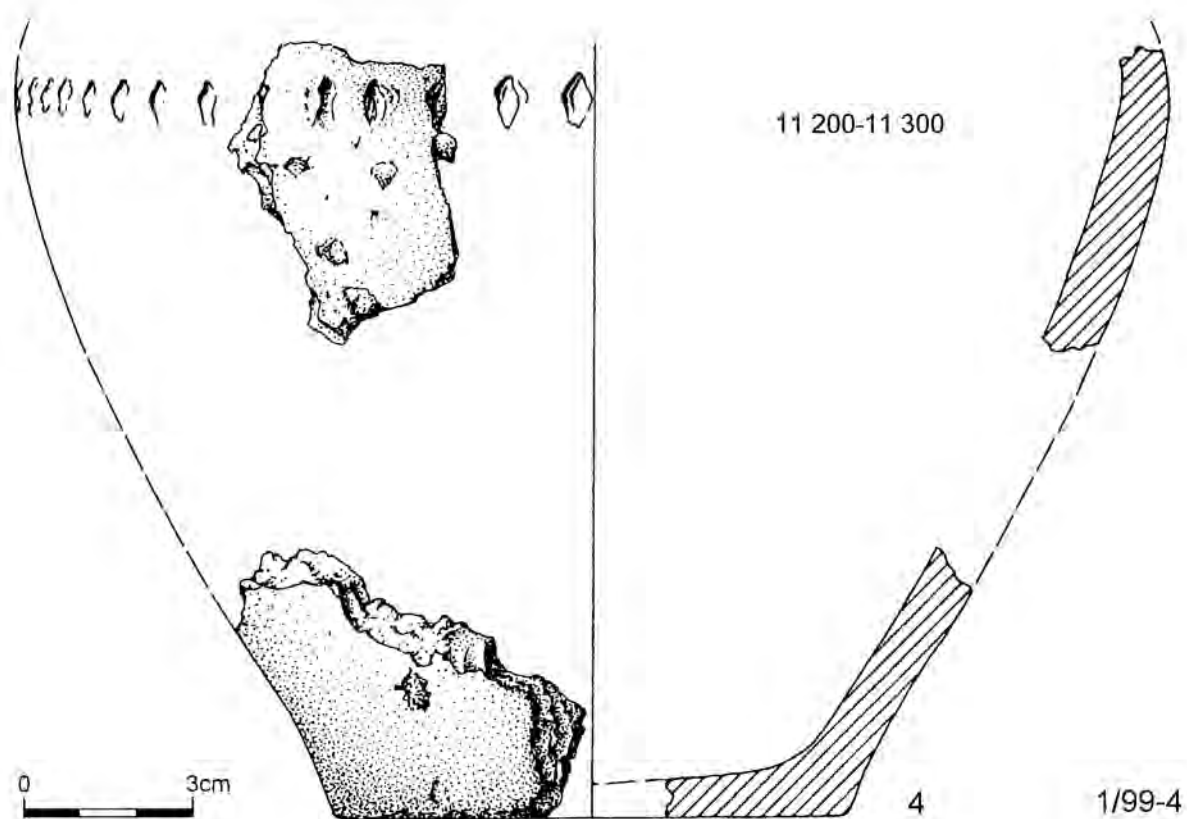
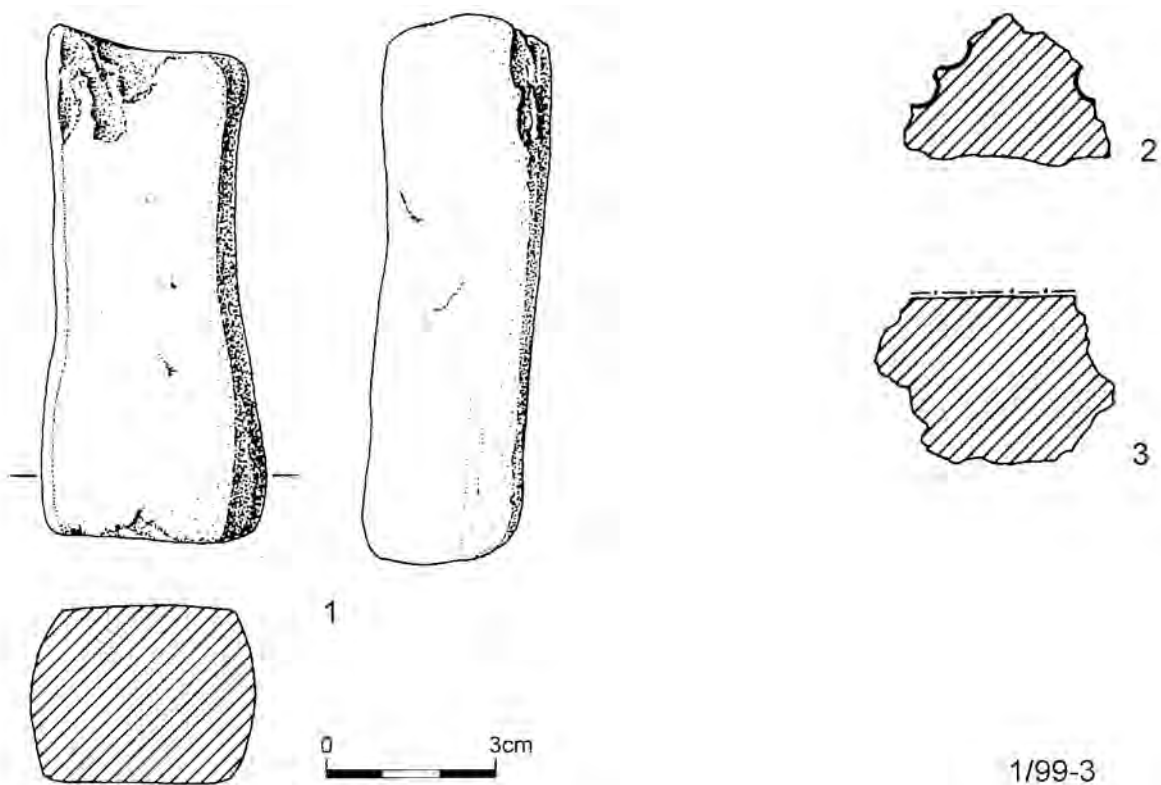
Archeologický výzkum úseku stavby 512 silničního obchvatu Prahy, vedoucí částí Středočeského kraje a probíhající od podzimu roku 2008, zachytil v současné době na katastru Osnice, podle laskavého sdělení vedoucího výzkumu Lubora Smejtky, také několik sídelních objektů z doby halštatské.

SHRNUTÍ A KOMENTÁŘ

Jan Bouzek uvádí, že halštatské sídliště v Osnici, dnes Osnice 1, je patrně velmi rozsáhlé (*Bouzek 1955*). Osnice 1 je, jak se později prokázalo výzkumem a sběry, součástí rozsáhlého polykulturního sídelního areálu (*obr. 1; Chytráček 1985; 1987; Křečková – Neuwirth 1987; Křečková 1990*). Opakované povrchové průzkumy, výzkumy a dohledy realizované severně od silnice Jesenice-Říčany a terénní aktivity v blízkosti hřbitova neodhalily od roku 1984 až po současnost žádné další archeologické situace. Jedinou pozitivní akcí byl záchranný archeologický výzkum v prostoru severozápadně od Osnice, halštatské sídliště Osnice 2. Zachytil výrazné stopy sídelního areálu doby halštatské až počátku časného latěnu. Spektrum objektů dokládá typické projevy osídlení této doby – zahloubené stavby, menší prostory a přístřešky s rovným dnem, spodní části jam, volně v terénu situované topeniště. Nejvýraznější skupinou (typ 200 – zahloubené stavby) jsou objekty 2, 8 a 9 situované navzájem v poměrně značných odstupech (*obr. 4*). Jejich datování umožňuje vyslovit domněnku o současnosti objektů 2 a 9 (Ha D2-3-LT A) a patrně mladším objektu 8 (LTA). Poznatky z průkopu objektem 9 interpretujeme, na základě dvou mělkých prohlubní v přilehlých stěnách (*obr. 6*), jako stavební jámu, do níž byl uložen základový dřevěný rám. Nelze vyloučit, že šlo o roubenou konstrukci. Zahloubené stavby mají ve své blízkosti skupinu objektů označovaných jako různé typy jam. Stopy po používání ohně byly dochovány v objektech 3 a 4. Shluk mazanice při severní stěně objektu 3 (*obr. 5*) je možné považovat za část pece s plochou, vymazanou, opakovaně používanou částí topeniště (*obr. 11:3*) a částí klenby s proutěnou armaturou (*obr. 11:2*). Vypálenou jamku na dně objektu 4 (*obr. 5*) je možné spojit s pyrotechnologickým procesem – tavením nebo stavováním. Že na lokalitě bylo tavení a slévání používáno, dokládá část popraskaného tyglíku (*obr. 7:3*) nalezená v druhotné poloze v objektu 1 (*obr. 5*). Kovové předměty v prostoru výzkumu zachyceny nebyly. Objekt 5 (*obr. 6*) lze považovat za samostatné venkovní ohniště (*obr. 12:4-6*). Pozoruhodným nálezem je část interiérového vybavení – pravděpodobně topeniště (*obr. 12:9*) s víceúčelovou funkcí z objektu 8 (*obr. 6*). Obdobné vybavení interiéru, horizontálně a vertikálně konstruované, se zachovalo na relativně blízké akropoli Zá-

Obr. 10. Osnice 2. Výběr inventáře objektů: 1–6 – objekt 3

Obr. 11. Osnice 2. Výběr inventáře objektů: 1–3 – objekt 3; 4 – objekt 4

visti, kde je datováno do období Ha D 2–3 (*Motyková – Drda – Rybová 1988a, 535; 1988b, 404; Drda – Rybová 2008, 17, 19–20*).

Při vlastní výstavbě rodinných domů na ploše naleziště Osnice 2 se nepodařilo zachytit žádné objekty. Tato skutečnost měla několik důvodů. Značná část stavěných domů nebyla ohlášena, řada domů byla stavěna na základovou desku jen s minimálním či žádným zásahem do terénu, část archeologických objektů zůstala na parcelách budoucích domů nepoškozena, protože výstavbou komunikací a sítí byla zachycena jen částečně. Značná část plochy a terény pro zahrady zůstaly téměř neporušeny, jak dokládá řada snímků pořízených ÚAPPSC či družicové a letecké snímky na různých mapových vyhledávacích nebo na webových stránkách organizací sledujících katastry a majetky.

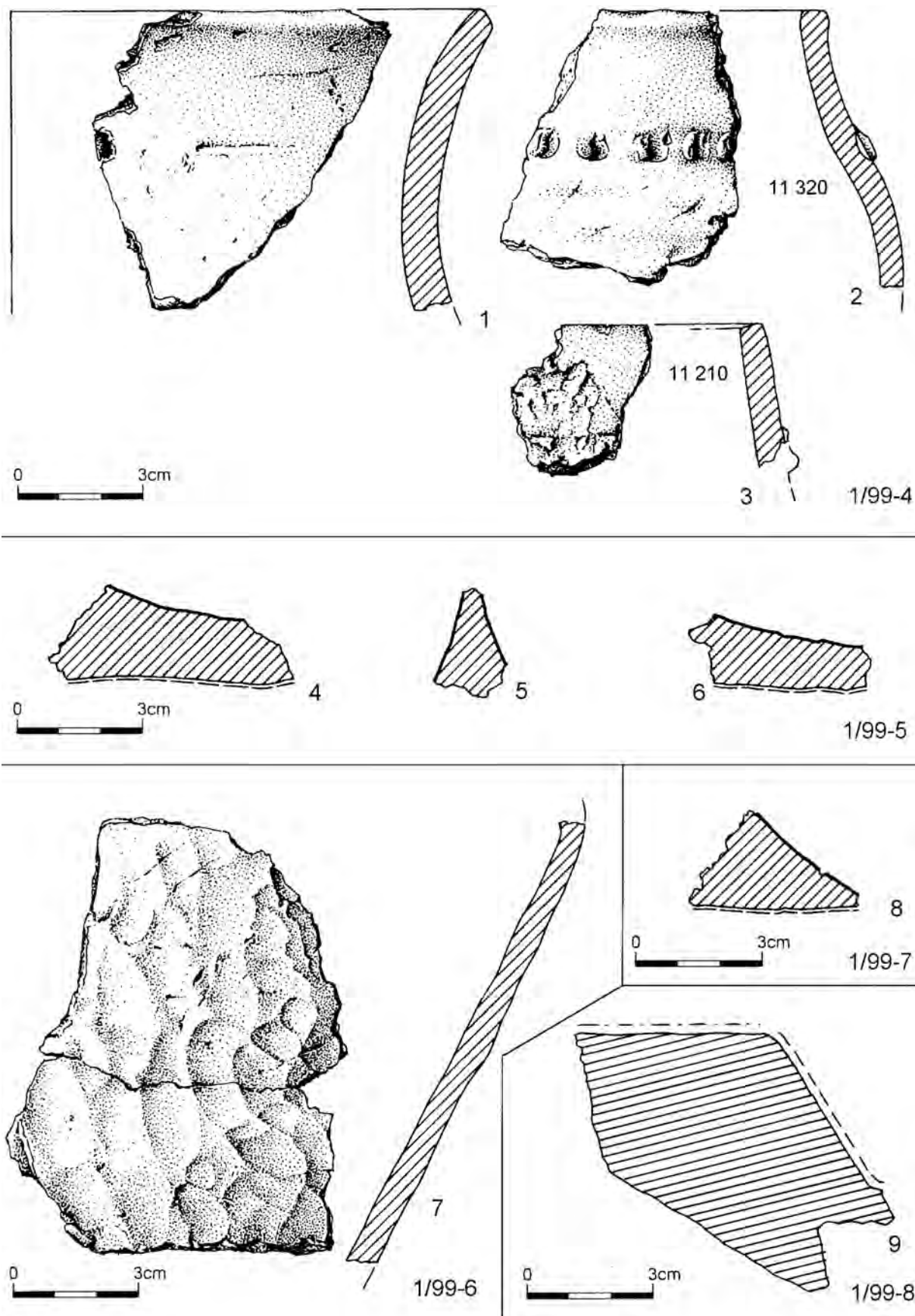
Datování dochovaných reliktních objektů bylo umožněno celkem charakteristickou strukturou kuchyňské keramiky, jak ji známe z publikovaných i dosud jen informačně publikovaných či nepublikovaných záchranných výzkumů na území mezi prameništěm Zahořanského potoka a Botiče a jejich soutoky s Vltavou či v jejím údolí (*Motyková 1986; Chytráček – Bernat 2000; Drda – Rybová 2008; Čtverák – Bernat 2008*).

Vzdálenost mezi polohami Osnice 1 a Osnice 2 činí zhruba 650 m. Podle řady pozorování a studií pravěkého osídlení je udávána průměrná vzdálenost mezi sídlišti kultury s lineární keramikou 1,7 km (*Rulf 1982; 1983*). Pro pozdně halštatské až laténské období se udává průměrná vzdálenost mezi jednotlivými sídlišti od několika set metrů v okolí Závisti (*Čtverák 1999, 106–109*) až po cca 2 km při velikosti sídelního areálu o průměru zhruba 1 km (*Dreslerová 1995a,b*). Pro Osnici se dají předpokládat dvě samostatná sídlištní uskupení usedlostí, i když z průkopu v poloze Osnice 1 pochází nálezy obdobné nálezům z polohy Osnice 2. Nelze vyloučit, že plocha, determinovaná dvěma prokazatelně zachycenými polohami, byla osídlena kontinuálně po dlouhé období od Ha C po LT A, případně mohlo osídlení začínat už v předcházejících kulturách mladší a pozdní doby bronzové, jak prokázaly sběry. Plocha s příznivými podmínkami byla osídlena několika samostatnými hospodářskými jednotkami, dvory, se spektrem obytných, hospodářských, výrobních a dalších objektů.

Povrchovými nálezy drobných zlomků keramiky, především ale vlastním výzkumem se podařilo prokázat dřívější dlouhodobé a intenzivní obdělávání ostrožny, kdy plocha a s ní pravěké objekty byly velmi poničeny erozí a orbou. Mohly tak být zcela odstraněny doklady sloupových staveb. Ukládání zásob bylo prováděno jiným způsobem než do hlubokých jam, které do skalnatého podloží nebylo asi možné vyhloubit. Výzkumem v ploše Osnice 2 byly patrně zachyceny tři hospodářské jednotky. První tvoří objekty 1 a 2 (a pravděpodobně několik dalších nezjištěných objektů) datované do Ha D2–3–LT A. Druhou jednotkou je patrně seskupení objektů 5–8 s datací Ha D2–3–LT A až LT A. Součástí třetí jednotky jsou objekty 4 a 9 datované do Ha D2 až Ha D 2–3–LT A. Zachycená erozní situace nedovoluje uvažovat o uzavřených celcích obdobných usedlostí v Praze–Stodůlkách (*Motyková – Čtverák 2006*), či vůči svému okolí jinak vymezených jednotkách. Nelze vyloučit ani obvodové ohrazení či oplocení, případně i obvodovou fortifikaci. Halštatské lokality v Osnici jsou součástí seskupení halštatských, pozdně halštatských a časně laténských osad souvisejících s výstupem na Uhříněveskou plošinu z údolí Vltavy a komunikačním koridorem, který je na jihu omezen zlomem a vyvýšeným pásem metamorfovaných hornin.

HALŠTATSKÉ OSÍDLENÍ POVODÍ HORNÍHO BOTIČE

Údolí Botiče vzniklo v kvartéru vymíláním podloží, které tvoří břidlice, prachovce, droby a křemence. Informace o jednom z nejdůležitějších pražských toků se různí v několika údajích. Prvním je jeho délka kolísající podle různých zdrojů od 32,8 km přes 33,5 až po 34,5 km. Delší tok je uváděn častěji (zdroj Wikipedia 1. 12. 2007; Lesy hlavního města Prahy, středisko vodní toky). Hydrologické pořadí toku 1-12-01-020 doznalo rovněž změny od dříve uváděného č. h. p. 1 12 01 014 (*Vlček a kol. 1984,66*). Potok v povodí dolní Vltavy protéká územím Středočeského kraje v délce 17,1 km a Prahou v délce 17,4 km. Pramení na východ od vrchu Mandava v lese Okrouhlíku u Ovčár nedaleko Křížkového Újezdce, případně vzniká z několika pramenů v prostoru obcí Čenětice a Křížkový Újezdec. Jako nadmořská výška prameniště je udáváno rozpětí od 429 do 478 m. Botič teče přes Čenětice, kde se do něho zleva vlévá Oleška, dále přes obec Olešky, kde přijímá zleva bezejmenný potok od Hlubočinky. U Kocandy přijímá zprava přítok z Osnice. Částečně upravený a změněný protéká Průhonickou oborou, kde přijímá zleva Jesenický potok a zprava Dobřejovecký potok. Meandruje přes Křeslice, za nimiž se do něj zprava vlévá Pitkovický potok a dále zprava potok zvaný Dobrá voda. Před Petrovicemi, kde začíná vzdutí vodní nádrže Hostivař, přijímá zleva výtok z dnešních Milíčovských rybníků. Za horní tok je považován úsek od prameniště až po Petrovice nebo po přehradní nádrž Hostivař. Nádrž stavěná v letech 1959–1963 vzedmula vody Botiče o 12 m do délky 2,6 km a výrazně změnila ráz povodí. Celkem povodí Botiče dosahuje rozlohy 134,85 km². K místu přehradního

Obr. 12. Osnice 2. Výběr inventáře objektů: 1–3 – objekt 4; 4–6 – objekt 5; 7 – objekt 6; 8 – objekt 7; 9 – objekt 8

profilu dosahuje plocha jeho povodí 94,8 km². Největším přítokem Botiče je pravostranný Pitkovický potok. Pramení 0,5 km severně od Strančic ve výšce 426 m n. m. a ústí do Botiče u Křeslic v nadmořské výšce 255 m. Je 14 km dlouhý a jeho povodí má rozlohu 14,85 km² (Vlček a kol. 1984, 217). Do povodí Botiče a charakteru krajiny bylo během let provedeno mnoho zásahů. Přesto se zachovaly úseky povodí, které byly prohlášeny za chráněná území – meandry a stráně před Petrovicemi a Botič-Milíčov.

Podle současných znalostí rozsahu pravěkého osídlení bylo pro sledovanou oblast použito označení Praha-jihovýchod, původně vypracované pro vymezení jedné z oblastí osídlení kultury s lineární keramikou (Pavluš – Zápotocká 1979, 283, 285). Je to území Botiče a jeho přítoků, Břežanského potoka a Zahoranského potoka – Libřice, ohraničené na jihu rozvodím Sázava–Vltava a geologickými změnami podloží, na západě Vltavou, na severu a východě Prahou. Zvláště výstavba v jihovýchodním segmentu Prahy a v navazujícím středočeském území poskytla možnost sledovat a zkoumat rozsáhlé plochy dosahující řádově čtvereční kilometry. Častější sledování povodí horního Botiče bylo zahájeno až s postupným rozšiřováním poznatků o širším území okolo systematicky zkoumaného hradiště a oppida Závist. Povodím horního toku Botiče je území od prameniště až po dnešní Hostivařskou přehradu, a tedy i hradiště nad ní. Velmi výrazný je rozdíl mezi poklidným, k východu až jihu skloněným jesepovým levobřežím pokrytým váťými sedimenty a pravobřežím, kde Botič narážel na podložní prvohorní horniny.

V povodí horního Botiče a jeho přítoků je dosud známo šest katastrů s halštatskými až časně laténskými lokalitami. Vedle již uvedených lokalit na území Osnice, kde bylo osídlení zjištěno nad oběma břehy pravostranného bezejmenného přítoku a na pravém břehu nad soutokem, je většina lokalit nad Botičem situována na vyšším pravobřeží. Levý břeh je využit v Křeslicích, kde Botič přibírá Pitkovický potok. Všechny dosud zachycené lokality na Pitkovickém potoce jsou situovány na jeho levobřeží nebo v pramenné pánvi a podél krátkých levostranných přítoků. Osídlení na dolním toku Botiče bylo zpracováno na jiném místě (Čtverák 2005).

Horní Botič

Praha-Křeslice

50°00'57,86" severní šířky, 14°35'09,55" východní délky. Poloha u Fantova mlýna východně od Štychovy ulice. Střed polykulturní lokality mezi dolní a střední cestou (obr. 13:B). Je situována na velmi mírném svahu se sklonem k východu až jihu nad soutokem Botiče a Pitkovického potoka ve výšce 260 až 263 m nad mořem. Podloží je tvořeno váťými würrmskými pískami, půdní pokryv arenosoly (Macoun 1984; Tomášek 1984). Výzkumem byly zachyceny také desítky objektů orientačně datovaných do rozpětí Ha D-LT A (Polišenský 2006a, 273; 2006b, 263; Čtverák 2005, 686).

Praha-Petrovice

50°02'18,46" severní šířky, 14°32'55,36" východní délky. Nad pravým břehem Botiče v poloze Pod Vartou, východně a jihovýchodně od zalesněné polohy Kozinec, 290 m n. m (obr. 13:C). Plocha skrývek 1,5–2 ha odkryla také 6 objektů z počátků halštatského období (Fridrichová 1987, 173; Čtverák 2005, 701).

Praha-Hostivař

50°02'39,07" severní šířky, 14°31'49" východní délky až 50°02'41,99" severní šířky a 14°32'07,24" východní délky, poloha Šance nebo Na Zámkách, případně Kozinec, 277–289 m n. m (obr. 13:D). Výrazná, zhruba obdélníkovitá ostrožna s plochým temenem, mírně se svažující od východu k západu, byla vypreparovaná ze starohorních břidlic Botičem, který obtéká lokalitu z jihu, západu a severu. Fortifikace a vnitřní prostor o rozloze 5,28 hektaru byly silně porušeny zemědělským obděláváním. Patrná je destrukce opevnění. Vedle vojenských map nejlépe zachycuje terénní situaci pod jižní až západní stranou hostivařského hradiště a částečně i na hradišti samotném fotografie publikovaná J. Filipem (Filip 1949, 136–137). Hostivařské hradiště leží asi 40 m nad dnem zatopeného údolí Botiče. O hradišti se vědělo koncem 19. století. Nejstarší odborná zmínka o něm pochází z prvního desetiletí dvacátého století od J. L. Piče. Dlouholetý povrchový průzkum spojený se sledováním drobných terénních aktivit, zahájený na přelomu 50. a 60. let 20. století, zde provádělo Muzeum hlavního města Prahy pod vedením N. Maška. Na základě získaných poznatků byl v roce 1972 proveden první orientační a zjišťovací výzkum. Na jeho základě je hradiště datováno do pozdní doby halštatské – Ha D2–3 (Mašek 1980; Fridrichová 1995, 202; Čtverák 2005, 679).

Pitkovický potok

Praha-Pitkovice

50°00'38,78" severní šířky, 14°33'41,70" východní délky. Lokalita na území Uhřiněveské plošiny v nadmořské výšce od 274 do 289 m (obr. 13:E). Rozkládá se v části prameniště a po obou březích bezejmenné vodoteče levostranného přítoku Pitkovického potoka, který se vlévá do Botiče u Křeslic. Podloží je tvořeno střídáním prachovců, břidlic a drob štěchovické skupiny s převahou prachovců a břidlic (Mašek 1984, 10–18). Na skryté ploše o rozloze cca 13 ha, zkoumané od července 2006 do března 2007, bylo zachyceno také osídlení doby železné – kultury halštatské a laténské. Většina objektů byla zahloubena do spráše nebo do zvětralých břidlic (Trefný – Polišenský 2008, 477).

Obr. 13. Halštatské lokality v povodí horního Botiče a na Pitkovickém potoce. A – Osnice (polohy 1 a 2); B – Křeslice; C – Praha-Petrovice; D – Praha-Hostivař; E – Praha-Pitkovice; F – Praha-Benice (1 - Pitkovice, 2 – Benice 1). Záběry z výšky 1 460 m, zdroj: Google Earth

Praha-Benice 1

50°00'44,65" severní šířky, 14°35'55,88" východní délky; 288 m n. m. (obr. 13:F). Na ploše určené k zástavbě rodinnými domy byly při výzkumu zachyceny také nálezy z období pozdního halštatu (?) a časněho latěnu. Informace laskavě poskytl Tomáš Polišenský. Nепublikováno.

Praha-Benice 2

Vpravo od silnice Čestlice–Benice. Na skryté ploše určené pro výstavbu byly zachyceny také nálezy z období pozdního halštatu (?) a časněho latěnu. Informace laskavě poskytl Tomáš Polišenský. Nепublikováno.

ZÁVĚR

Halštatská až časně latěnská oblast Praha-jihovýchod má jen minimální surovinovou základnu. Hojně se zde vyskytují pouze cihlářské hlíny, které byly těženy místními cihelnami (Kovanda a spol. 2001, 97). Atraktivnost území pro zakládání osad, vedle poměrně příznivých klimatických a zemědělských podmínek s relativně dobře rozpojitelnými půdami, tkvěla s velkou pravděpodobností v jeho poloze.

Obr. 14. Družicový snímek území s halštatskými až časně latěnskými lokalitami v povodí horního Botiče. 1 – Osnice 3; 2 – Osnice 1–2; 3 – Praha-Benice 2; 4 – Praha-Benice 1; 5 – Praha-Pitkovice; 6 – Praha-Křeslice; 7 – Praha-Petrovice; 8 – Praha-Hostivař. Záběr z výšky 17 000 m, zdroj: Google Earth

Jde o prostor, kde bylo možné vystoupit z údolí Vltavy Břežanským údolím chráněným hradištěm Závist na Uhříněveskou, respektive na Říčanskou plošinu. Představuje optimální území pro regionální a nadregionální komunikační systém mezi Vltavou a Sázavou, stejně jako mezi halštatským Posázavím a Polabím. Patrně byl propojen také s dálkovým spojem vedoucím z Podunají Blanickou brázdou do Polabí. Významným orientačním prvkem a patrně i jistou jižní hranicí komunikačního koridoru jsou vyvýšeniny metamorfovaného Jílovského pásma a „tehovského ostrova“, na něž navazuje, východně od Říčan, ve směru severozápad–jihovýchod středočeský pluton. Také z prostoru před geologickou změnou, jsou v povodí Rokytky a Výmoly četné doklady halštatského a latěnského osídlení (Venclová 2008, 102, obr. 56). Ve středověku vedla podél Botiče k Herinku a Kostelci u Křížků cesta zvaná „Táborská strouha“. Zdá se, že byla využívána alespoň v husitském období. Dodnes je mezi Dobřejovicemi a Osnicí dochován traťový název „Nad pražskou cestou“.

Halštatské osídlení v Osnici je situováno na terénní výspě nad vodotečí. Nelze vyloučit, že byly využity také skalky zdvihající se nad pravým břehem v Průhonické oboře a parku. Podobné založení s prudkým sklonem k vodoteči alespoň na jedné straně a širokým prostorem plošinového charakteru bylo využito pro halštatské osídlení polohy v prostoru nové školy a školky v Dolních Břežanech a také v Jenštejně (Dreslerová, 1995a, 64). Zánik požárem halštatského hradiště v Hostivaři bývá spojován s otázkou, zda se nejedná o krok spjatý s centralizačními snahami vládců z Hradiště nad Závistí (Fridrichová a kol. 1995, 200).

Je velmi pravděpodobné, že s pokračováním zemních prací komunální a občanské výstavby budou dále doplňovány informace o osídlení oblasti Praha-jihovýchod. Prvním příkladem je nově odkrývané polykulturní osídlení v trase pražského obchvatu, kde bylo zachyceno také halštatské sídliště – Osnice 3.

PRAMENY A LITERATURA

- Bernat, J. – Čtverák, V. 2008: Archeologický výzkum v trase vodovodu Dolní Břežany–Lhota (okr. Praha-západ), *Archeologie ve středních Čechách* 12, 521–548.
- Bouzek, J. 1958: Bylanské sídliště v Osnicích, *Archeologické rozhledy* 10, 119–120.
- Čečetka, J. 1962: Půdy okresu Praha-západ. Genetická a agronomická charakteristika. Praha.
- Čtverák, V. 1999: Osídlení okolí hradiště Závist od mohylové kultury střední doby bronzové po časný latén, *Archeologie ve středních Čechách* 3, 101–112.
- Čtverák, V. 2001: Osnice, o. Jesenice, okr. Praha-západ, *Výzkumy v Čechách* 1999, 144.
- Čtverák, V. 2004: Osnice, o. Jesenice, okr. Praha-západ, *Výzkumy v Čechách* 2002, 171.
- Čtverák, V. 2005: Starší doba železná – doba halštatská. In: Lutovský, M. – Smejtek, L. a kol., *Pravěká Praha*. Praha, 591–715.
- Demek, J. a kol. 1987: *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. Praha.
- Drda, P. – Rybová, A. 2008: Akropole na hradišti Závist v 6.–4. stol. př. Kr., *Památky archeologické – Supplementum* 19. Praha.
- Dreslerová, D. 1995a: A Late Hallstatt settlement in Bohemia. Excavation at Jenštejn, 1984 with a contribution on the animal bones by Mark Beech. Praha.
- Dreslerová, D. 1995b: A socio-economic model of a prehistoric micro-region. In: Kuna, M. – Venclová, N. (eds.), *Whither archeology? Papers in honour of Evžen Neustupný*. Praha, 145–160.
- Filip, J. 1949: *Praha pravěká*. Praha.
- Fridrichová, M. 1987: Praha 10-Petrovice, *Výzkumy v Čechách* 1984–85, 173.
- Fridrichová, M. – Fridrich, J. – Havel, J. – Kovářík, J. 1995: *Praha v pravěku*. Praha.
- Chytráček, M. 1985: Osnice, okr. Praha-západ, *archiv ARÚ Praha*, č.j. 4296/85.
- Chytráček, M. 1987: Osnice, o. Jesenice, okr. Praha-západ, *Výzkumy v Čechách* 1984–85, 143.
- Chytráček, M. – Bernat, J. 2000: Pozdně halštatské a časně laténské sídliště v Praze-Zbraslavi, *Památky archeologické* 91, 255–313.
- Kovanda, J. a spoluautoři 2001: *Neživá příroda Prahy a jejího okolí*. Praha.
- Křečková, A. 1990: Neolitické sídlištní objekty z Osnice, okres Praha-západ, *Archeologické rozhledy* 42, 96–99.
- Křečková, A. – Neuwirth, M. 1987: Osnice, o. Jesenice, okr. Praha-západ, *Výzkumy v Čechách* 1984–85, 143.
- Lutovský, M. 2000: Osnice, okr. Praha-západ, *archiv ARÚ Praha*, č.j. 5341/00.
- Lutovský, M. 2001: Osnice, okr. Praha-západ, *Výzkumy v Čechách* 1999, 144.
- Macoun, J. 1984: Kvartér. In: Mašek, J. (ed.), *Vysvětlivky k základní geologické mapě ČSSR 1: 25 000 12- 422 Průhonice*. Praha.
- Mašek, J. 1984: *Vysvětlivky k základní geologické mapě ČSSR 1 : 25 000 12-422 Průhonice*. Praha.
- Mašek, N. 1980: Nové poznatky o hostivařském hradišti, *Archaeologica Pragensia* 1, 167–173.
- Motyková, K. 1986: A settlement site from early La Tène period at Dolní Břežany by Prague. In: *Archaeology in Bohemia 1981–1985*. Prague, 135–142.
- Motyková, K. – Čtverák, V. 2006: Časně laténská ohrazená usedlost na polykulturním sídlišti v Praze-Stodůlkách, *Archeologie ve středních Čechách* 10, 433–488.
- Motyková, K. – Drda, P. – Rybová, A. 1988a: Stavební podoba akropole na hradišti Závist v pozdní době halštatské a časně laténské, *Archeologické rozhledy* 40, 524–562.
- Motyková, K. – Drda, P. – Rybová, A. 1988b: Die Bauliche Gestalt der Akropolis auf dem Burgwall Závist in der späthallstatt- und Frühlatènezeit, *Germania* 66, 391–436.
- Neuwirth, M. 1984: Osnice, okr. Praha-západ, *archiv ARÚ Praha*, č.j. 1170/84.
- Pavů, I. – Zápotocká, M. 1979: Současný stav a úkoly studia neolitu v Čechách, *Památky archeologické* 70, 281–318.
- Polišenský, T. 2006a: Nové sídliště z časně doby římské v Praze-Křeslicích. In: Droberjar, E. – Lutovský M. (eds.), *Archeologie barbarů 2005*. Praha, 273–286.
- Polišenský, T. 2006b: Osídlení z období časného eneolitu v Praze-Křeslicích, *Archeologie ve středních Čechách* 10, 263–268.
- Rulf, J. 1982: Die Linearbandkeramik in Böhmen und die geographische Umwelt. In: *Siedlung mit Linearkeramik in Europa*. Nitra 247–259.
- Rulf, J. 1983: Přírodní prostředí a kultury českého neolitu a eneolitu, *Památky archeologické* 74, 35–95.
- Tomášek, M. 1984: Půdní poměry. In: Mašek, J. (ed.), *Vysvětlivky k základní geologické mapě ČSSR 1 : 25 000 12-422 Průhonice*. Praha.

- Trefný, M. – Polišenský, T. 2008: Nové nálezy řecké červenofigurové keramiky a dalších artefaktů souvisejících s jižními vlivy na časně laténském sídlišti v Praze-Pitkovicích, *Archeologie ve středních Čechách* 12, 477–492.
- Venclová, N. (ed.) 2008: *Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská*. Praha.
- Vlček, V. a kol. 1987: *Zeměpisný lexikon ČSR. Vodní toky a nádrže*. Praha.
- Waldhauser, J. 1979: Beitrag zum Studium der keltischen Siedlungen, Oppida und Gräberfeld in Böhmen. In: Duval, P.-M. – Kruta, V. (eds.), *Les mouvements celtiques du Ve au Ier siècle avant notre ère*. Paris, 117–156.
- Waldhauser, J. 1993: Die Hallstatt- und Latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen. *Archeologický výzkum v severních Čechách* 21. Praha.
- Waldhauser, J. 2001: *Encyklopedie Keltů v Čechách*. Praha.

THE SETTLEMENT AT OSNICE (PRAGUE-WEST DISTRICT) AND THE HALLSTATT PERIOD SETTLEMENT IN THE CATCHMENT AREA OF THE UPPER BOTIČ

The earliest published information on a Hallstatt period settlement in the cadastral area of the village comes from the 1950s (Bouzek 1958). A more frequent surveillance of the area of the upper flow of the Botič stream was initiated only with the gradual but random enlargement of our knowledge of the hinterland of the hill-fort and oppidum of Závist. In the cadastral area of Osnice, the ploughed fields east of the village were best accessible at that time. Thanks to surface survey, several vaguely determinable Neolithic settlement finds were obtained, further also settlement finds of the Linear Pottery, Stroked Pottery and Knovíz cultures (Chytráček 1987; Křečková 1987). The quest for the Hallstatt period settlement remained negative for a long period of time. Field walking was also carried out in the area of a rocky promontory above the right bank of the Botič stream and its right bank tributary, but only atypical pottery fragments were found. Only during the construction of roads and underground services in the area, that was intended for private housebuilding, M. Lutovský was able to record and investigate several features dated to the Hallstatt period. The site is situated on a promontory formed from eroded slate rocks by the activity of the Botič. Ten features, significantly damaged by ploughing and erosion, were recorded in total. Their range bears witness to the typical settlement features of that time (house, smaller rooms and shelters with a flat floor, part of a clay pit, ditches). A production activity connected with the use of fire was also probably recorded. Movable finds consist first of all of pottery fragments. Their surface finish helps us classify them as belonging to the very end of the Hallstatt period. Some of the vessels were modelled from graphite-containing clay.

MICHAL LUTOVSKÝ, JIŘÍ BERNAT, VLADIMÍR ČTVERÁK

ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE STŘEDNÍCH ČECH, NAD OLŠINAMI 3/448, 100 00 PRAHA 10